

Motion till riksdagen 2011/12:MJ5

av Helena Leander (MP)
med anledning av prop. 2011/12:59

Straff för överträdelser av EU-regler om kemikalier

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska skärpa den nationella tillsynen och stödja en skärpning av den lokala tillsynen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bristfällig eller ofullständig information i samband med registrering av kemikalier enligt EU-reglerna ska straffsanktioneras.

Motivering

EU-reglerna om miljöinformation enligt kemikalieförordningen (Reach) behandlas i avsnitt 4.4, där ett förtydligande görs. Miljöpartiet välkomnar förtydligandet, vilket vi föreslog i motion 2010/11:MJ449 Ansvarsfull kemikaliepolitik (förslag nr 26).

Sanktioner som del i ett system

Propositionen innehåller en rad förslag om att straffsanktionera överträdelser av EU-regler om kemikalier. Flera förordningar behandlas. I förordningarna ställs krav på effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner. Detta bidrar, enligt propositionen, indirekt till förbättrade möjligheter att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Propositionen anger också att effektiva och avskräckande sanktioner för överträdelser av de viktigaste handlingsreglerna är en förutsättning för god konkurrens.

Jag vill understryka det som påpekas i avsnitt 4.1 om att ”en sanktionsregel som aldrig leder till ansvar är vare sig effektiv eller avskräckande”.

Fel! Okänt namn på

Sanktionsregler ingår alltså i ett system. Det är hela systemet som ska ha en förebyggande effekt, inte enbart straffsatserna. Om risken för upptäckt är för liten, eller om risk för påföljd vid upptäckt är för liten, räcker det inte med höga straffsanktioner för att systemet som helhet ska ha en förebyggande effekt. Svensk förvaltning har haft påfallande svårigheter med att genomföra EU-regelverk. Vårt system kan ibland framstå som fragmenterat, där de olika delarna inte lyckas att tillsammans skapa en välfungerande helhet. Regeringen måste gentemot EU ta ansvar för att systemet som helhet fungerar.

I propositionen lämnas inga uppgifter om i vilken utsträckning nuvarande regler på de områden som här behandlas, t.ex. i äldre förordningar som nu ersätts eller i existerande förordningar där det nu görs justeringar, leder till ansvar.

EU-reglerna om miljöinformation enligt kemikalieförordningen har följts upp i några kommuner. Uppföljningarna tyder på att efterlevnaden är dålig. Kommunerna har dock valt att gå mycket varsamt fram. Brister har inte lett till någon påföljd och det är oklart om det blir någon uppföljning inom rimlig tid av de företag som har brustit i informationen. Företagarorganisationerna tycks inte ta sitt ansvar fullt ut, utan vill att myndigheterna ska svara för informationen till företagen – i strid mot åtminstone andemeningen i kunskapskravet i miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Återförsäljare förklarar ibland den dåliga efterlevnaden med att de inte fått information från bakomliggande led. Med andra ord importerar och säljer företag produkter från leverantörer som i sin tur inte tar sitt ansvar. Det är dock ingen ursäkt – det är ändå yrkesmässiga inköpare som väljer ifall de vänder sig till seriösa leverantörer eller inte.

En effektiv tillsyn mot ett led i leveranskedjan kan förväntas få positiva spridningseffekter också på andra led. På så sätt främjas ett reellt genomslag för EU-reglerna.

Regeringen kan stödja den lokala tillsynen genom vägledning och uppföljning. Regeringen bör också skärpa den tillsyn som bedrivs av de nationella myndigheterna. Till exempel kan antalet varukontroller och prejudicerande rättsfall behöva ökas.

Den ideella miljörelsens bidrag

Opinionsbildning och undersökningar som genomförs av ideella miljörelser som Naturskyddsföreningen kan vara av stort värde för att påskynda ett bra genomslag för regelverket. Det är också ett kostnadseffektivt sätt att förbättra systemet. Undersökningarna kan få stor spridning i medierna.

Undersökningarna kan också uppmärksamma tidigare oupptäckta problem. Så är fallet med det otydliga genomförandet av EU-reglerna som rättas till genom förslaget i avsnitt 4.4 i denna proposition: det upptäcktes genom att Naturskyddsföreningen, som första aktör i Sverige, drev ett rättsfall. Genom att driva mål, skapa prejudikat och påtala oklarheter har föreningens arbete varit ett bra komplement till myndigheternas tillsyn. Regeringen bör öka stödet till den ideella miljörelsens arbete med kemikaliefrågor.

Bristfällig information vid registrering

En bärande princip i Reachsystemet är att företagen har ansvar för att ta fram information om kemikalier och deras egenskaper. En milstolpe var när information för ett stort antal kemikalier skulle registreras i slutet av 2010. Den som med uppsåt eller oaktsamhet bryter mot kravet på att göra en registrering kan enligt 29 kap. 3 b § miljöbalken, dömas till böter eller fängelse i högst två år.¹

Uppgifter från myndigheter tyder nu på att det har varit en hel del felaktig eller ofullständig information i registreringarna. Uppgifter från EU-parlamentet tyder på att vissa företag – också storföretag – har stått för så många felaktigheter att frågan väcks ifall dessa kan ha satt i system att lämna bristfällig eller ofullständig information.

I propositionen föreslås i avsnitt 4.3.3 *Försvarande av miljökontroll* sanktioner mot den som lämnar oriktiga uppgifter som har betydelse för en myndighets prövning eller tillsyn i en ansökan om produktgodkännande. Vi anser att sanktioner också bör gälla den som lämnar bristfällig eller felaktig information i samband med registreringen.

EU:s kemikaliemyndighet har enligt uppgift inte fått motsvarande möjlighet att straffsanktionera allvarliga brister i kvalitet på den information som enligt Reach ska registreras. Däremot ska det finnas en möjlighet för medlemsstater att införa sanktioner på nationell nivå.

Det borde vara självklart att den information som registreras enligt EU-reglerna om kemikalier ska vara korrekt. Vi anser att Sverige ska införa sanktioner som straff för överträdelser mot EU-regler om registrering av information om kemikalier, om informationen är bristfällig eller ofullständig. Sanktionerna bör, i enlighet med kraven i EU-systemet, sättas på en så hög nivå att de får en avskräckande effekt. Eftersom det kan röra sig om väldigt olika företag bör regeringen pröva möjligheten att variera straffsatserna med avseende på företagets omsättning. Därmed kan man få en förebyggande effekt som är rimlig för både stora och mindre stora företag.

Stockholm den 1 februari 2012

Helena Leander (MP)

¹ <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Lagar-och-andra-regler/Reach/Reach---Registrering/>.